

לשוח בשדה

וַיֵּצֵא יַצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת עָרֶב: (בראשית כד סג).¹

מסכת ברכות דף כו עמוד ב

תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפילת שחרית, שנאמר: "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם" (בראשית יט כז), ואין עמידה אלא תפילה, שנאמר: "ויעמד פינחס ויפלל" (תהלים קו ל). יצחק תקן תפילת מנחה, שנאמר: "וויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב" (בראשית כד סג) ואין שיחה אלא תפילה, שנאמר: "תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו" (תהלים קב א). יעקב תקן תפילת ערבית, שנאמר: "ויפגע במקום וילן שם" (בראשית כח יא), ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר: "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפילה ואל תפגע ביי" (ירמיהו ז טז).²

בראשית רבה סי' יד

"וויצחק בא מבוא באר לחי רואי" – בא מלבוא. ולהיכן הלך? ל"באר לחי רואי" – הלך להביא את הגר, אותה שישבה על הבאר ואמרה לחי העולמים: ראה בעלבוני!³
 "וויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב" – אין שיחה אלא תפילה, שנאמר: "תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו" (תהלים קב א). וכן הוא אומר: "ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי" (תהלים נה יח).⁴

תוספתא ברכות (ליברמן) פרק ג הלכה ו

יכול יהא כוללן כולן בבת אחת? פירש בדוד שנאמר: "ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה" – ערב זו תפילת ערבית, בוקר זו תפילת שחרית וצהרים זו תפילת מנחה.⁵

מסכת פסחים דף פח עמוד א

ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב: "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגוי" (ישעיהו ב ג) – אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק? אלא: לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר: "אשר יאמר היום בהר

¹ פרשני המקרא לא התעלמו מפסוק זה והלכו בדרך הפשט, ראה רשב"ם על הפסוק: "לשוח בשדה" – כדכתיב וכל שיח השדה. כלומר לטעת אילנות ולראות עיני פועליו. וברמב"ן: "וויצא לפנות ערב לשוח בשדה עם רעיו ואוהביו אשר שם ומצא את העבד ורבקה". ואבן עזרא איוב ד ל: "לשוח בשדה – ללכת בין שיחי השדה". אבל אנו, כדרכנו, נלך בדרך המדרש: "אין שיחה אלא תפילה".
² כבר דנו בהרחבה במדרש זה בדברינו תפילות אבות תקנום בפרשת וירא. שם הראינו שיש שתי שיטות למקור התפילות: הנהגת האבות או עבודת בית המקדש. כאן הבאנו את שיטת ר' יוסי בר' חנינא שמקור התפילות הוא האבות, שאמנם לא התקבלה להלכה, אך התקבלה למעשה (ראה דברינו שם) משום שהיא לא רק מעוגנת בדמות האבות (ראה דברינו מעשה אבות סימן לבנים, בשבת ז), אלא מתחברת היטב להשתנות היום והלילה הקובעת את סדרי החיים. הקשר לאבות, מקבל חיזוק מדורשי רשומות שמצאו שהאות השנייה של כל אב היא זמן התפילה שתיקן. האות השנייה של אברהם: ב"ת - בוקר, יצחק: צד"י - צהרים ויעקב: ע"ן - ערב. הקשר לסדר היום מקבל חיזוק גם מהפסוק בתהילים שנראה בהמשך: "ערב ובקר וצהרים אשיחה". ראה בראשית רבה סח: "אבות הראשונים התקינו שלש תפילות ... אמר ר' שמואל בר נחמן: כנגד ג' פעמים שהיום משתנה. בערבית צריך אדם לומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוציאני מאפילה לאורה. בשחרית צריך לומר: מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מאפילה לאורה. במנחה צריך אדם לומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי שכשם שזיכיתני לראות חמה בזריחתה כך תזכני לראותה בשקיעתה". הפעם נרצה להתמקד בתפילתו שיחתו של יצחק ולא דווקא בתפילת המנחה שנגזרת ממנה (תפילות מנחה אחרות, כגון זו של אליהו בהר הכרמל), אלא יותר בעצם היציאה לשדה להתפלל.

³ סמיכות המדרשים מקורה בסמיכות הפסוקים. אך האם יש גם קשר ענייני? עלבונה של הגר מתחבר להמית שיח המתפלל, העני המתעטף בתפילתו, "בְּצַר רוּחִי אֲשִׁיחָה בְּמַר נַפְשִׁי" (איוב ז יא)? ראה כל הפסוקים והמדרשים שבהערה 5 להלן. ובאשר להגר היא קטורה שהחזיר יצחק לאביו, ראה דברינו [קטורה](#) בפרשה זו.

⁴ את הפסוק "תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו" ראינו כבר בגמרא ברכות לעיל (ראה גם איך הוא נדרש בגמרא עבודה זרה דף ז ע"ב, לגבי השאלה אם קודם שואלים ואח"כ מתפללים או ההפך). בא המדרש שלנו ומוסיף גם את הפסוק "ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי" מתהלים נה. פסוק זה מרחיב את ה"שיח" לשלוש התפילות ביום, לא רק בתפילת מנחה של יצחק.

⁵ הרי לנו שוב הפסוק מתהלים נה ששיחה היא תפילה כללית, כל שלוש התפילות ביום ולא רק תפילת מנחה. וכן הוא במדרש תהלים (בובר) מזמור נה: "ערב ובקר וצהרים אשיחה - אמר ר' שמואל מיכן שאדם צריך להתפלל שלש תפילות ביום". ובמכילתא דרבי ישמעאל בשלח מסכתא דויהי פרשה ב, מוזכר הפסוק בקשר עם צעקת בני ישראל בעומדם לפני ים סוף: "תפסו להם אומנות אבותם". לכך יש להוסיף פסוקים ומדרשים אחרים המקשרים את השיחה לתפילה. מי בעצב, כמו תהלים עז ז: "אֲזַכְּרָה נִגְיַנְתִּי בְּלִילָה עִם לִבִּי אֲשִׁיחָה וַיִּחַפֵּשׂ רוּחִי", ושלושה פסוקים קודם: "אֲזַכְּרָה אֱלֹהִים וְאֶהְמֶה אֲשִׁיחָה וְתִתְעַטֵּף רוּחִי סֵלָה" וכן באיוב ז יא: "גַּם אֲנִי לֹא אֶחְשֶׂךָ פִּי אֲדַבְּרָה בְּצַר רוּחִי אֲשִׁיחָה בְּמַר נַפְשִׁי"; ומי בשמחה וחגיגות: "הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֵךְ וְדַבְּרִי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה" (תהלים קמה ה). תפילה היא שיחה, בעצב כבשמחה, בקביעות – שלוש פעמים ביום, כבהזדמנות. והכל בא מיצחק אבינו שיצא לשוח בשדה. לעומת כל המדרשים והפסוקים הרבים האלה, ראה דברים רבה ב א: "עשרה לשונות נקראת תפילה: שועה, צעקה, נאקה, רנה, פגיעה, ביצור, קריאה, ניפול ופילול ותחנונים". האם במקרה נשמט מכאן השיח? ניפול ופילול כן ושיחה לא? אחרי כל הפסוקים הנ"ל?

ה' יראה" (בראשית כב יד), ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר: "ויצא יצחק לשוח בשדה" (בראשית כד סג). אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר: "ויקרא את שם המקום ההוא בית אל" (בראשית כח יט).⁶

מסכת ברכות דף ו עמוד א

תניא, אבא בנימין אומר: אין תפילה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר: "לשמוע אל הרנה ואל התפילה" (מלכים א ח) - במקום רנה שם תהא תפילה.⁷ אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר: "א-להים נצב בעדת אל" (תהלים פב). ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמם - שנאמר: "א-להים נצב בעדת אל".⁸

ראש השנה דף לג ע"ב - סוף המסכת, דף לה ע"ב

כשם ששליח צבור חייב - כך כל יחיד ויחיד חייב. רבן גמליאל אומר: שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן. אמר רבי שמעון חסידא: לא פטר רבן גמליאל אלא עם שבשדות, מאי טעמא - משום דאניסי במלאכה, אבל בעיר - לא.⁹

⁶ ראה מדרש זה בהרחבה בפסיקתא רבתי פרשה לט וכן במדרש תהלים (בובר) מזמור פא: "משל למלך שהיה לו ג' אוהבים וביקש לבנות לו פלטיין. הביא לראשון ואומר לו מבקש אני לבנות פלטיין, אמר ליה אותה אוהבו: זכור אני שהיה הר תחילה. קורא לאוהבו שני ואמר לו: מבקש אני לבנות לי פלטיין. אמר לו: זכור אני שהיה מתחילה פלטיין. אמר ליה: חייך שאני בונה אותו פלטיין וקורא אותו על שמך. כך, אברהם ויצחק ויעקב היו אוהבים להקב"ה. אברהם קרא לבית המקדש הר, שנאמר: בהר ה' יראה (בראשית כב יד). יצחק קראו שדה, שנאמר: ריח בני כריח שדה (שם כז). יעקב קראו בית עד שלא נבנה, שנאמר: אין זה כי אם בית אלהים (שם כח יז). אמר ליה הקב"ה: חייך, אתה קראתו בית עד שלא נבנה, ואני קורא אותו על שמך, שנאמר: לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב (ישעיה ב ג). ראה רש"י בגמרא חולין צא ע"ב שמדגיש שמדובר באותו מקום, הר המוריה, וההבדל היא רק בשם שכל אחד נתן לו. אבל מה שנוגע למהות התפילה ומקומה, יש כאן הבדלים חשובים ושיטת יעקב היא המנצחת באופן ברור וחד (הגם שתפילתו עצמה, תפילת ערבית היא להלכה רשות). מתפללים בבית, לא בהר ולא בשדה, כפי שנראה בהמשך. ועדיין, יש הבדל בין שני "המפסידים", אברהם ויצחק. אברהם שקראו הר מתחבר לנכד, יעקב. הבית בנוי על ההר. ראה הפסוק הפותח את המדרש: "... לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו'". וכן פסוק קודם בישעיהו שם: "וְהָיָה בְּאַחֲרֵי הַיָּמִים נִכּוֹן יְהוָה הַר יִהְיֶה הַר בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת". ובעקבות זה גם במדרש: "ההר הטוב הזה והלבנון, הכל קראו אותו הר, אברהם קראו הר שנאמר: אשר יאמר היום בהר ה' יראה (בראשית כב יד). משה קראו הר, שנאמר: ההר הטוב הזה (דברים ג כה). דוד קראו הר, שנאמר: מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קודשו (תהלים כד ג). ישעיה קראו הר, שנאמר: והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' (ישעיה ב ב). גויים קראו אותו הר, שנאמר: והלכו עמם רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' (ישעיה ב ג)" (ספרי דברים פסקא כח). הבית הוא העיקר. ההר היה וגם יהיה בעתיד הבסיס לבית. והשדה - לשוח בשדה של יצחק - נעלם במרוצת הדורות.

⁷ מהי אותה רינה שקדמה לתפילה וממנה לומדים? רש"י שם: "שירות ותשבחות שאומרים בניעמית קול ערב". מניין הם באו? אולי משירות הלוויים בבית המקדש. הלל. עכ"פ, הרי לנו ששירות ותשבחות (פסוקי דזמרה) קדמו לתפילה (שמונה עשרה) ובית הכנסת היה תחילה מקום "שירות ותשבחות" קודם שהפך למקום תפילה.

⁸ מביא אל שקראו יעקב, לעדת אל שקראו דוד לכל התכנסות של עשרה מתפללים בבית הכנסת, במקום קבוע ומיועד לתפילה. בהמשך הגמרא שם מסתפקים אמנם גם במספרים נמוכים יותר: שלשה, שניים ואפילו אחד (לעיסוק בתורה ולדין), אבל בעשרה "קדמה שכינה ואתיא". ובהמשך הגמרא שם מאמרים רבים בניין חשיבות התפילה בבית הכנסת: "כל הרגיל לבוא לבית הכנסת ולא בא יום אחד - הקב"ה משאל בו" (רש"י שם: מה טיבו של פלוני, למה לא בא?) וכן: "בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה - מיד הוא כועס, שנאמר: מדוע באתי ואין איש, קראתי ואין עונה". "כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל - נקרא שכן רע". ורבים רבים אחרים שלא נוכל למנותם. בקצרה, שיטת יעקב שקראו בית הלכה וכבשה את ההגמוניה במרוצת הדורות. תחילה בבית המקדש, שם עומד שלמה בתפילתו בחנוכת הבית (מלכים א ח, דברי הימים ב ו) ומזכיר את התפילה בהקשר עם בית המקדש (לצד עבודת הקורבנות - "לשמוע אל הרינה ואל התפילה") ואחרי החורבן בבית הכנסת, מקדש מעט. (יש אומרים שהיו בתי כנסת עוד בפני הבית, ראה סוכה פרק ג משנה יג, תוספתא סוכה פרק ד הלכה ה, אבל לא ברור למה בדיוק שימש בית כנסת זה וכבר נכתבו על כך מאמרים רבים). אמנם, לעתים יש מי שקשה לו לבוא לבית הכנסת לא בא (ראה ברכות ז ע"ב: "אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן: מאי טעמא לא אתי מד לבי כנישתא לצלויה?"). יש אפילו שהעדיפו להתפלל במקום לימוד תורה ביחידות מאשר בבית הכנסת בציבור (ברכות ח ע"א: "רבי אמי ורבי אסי, אף על גב דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריה, לא מצלו אלא ביני שמודי, היכא דהוה גרסי"). אבל דבר אחד ברור. השדה נעלם. גם כשחרב בית אל שקראו יעקב, הבית - שיטת יעקב - נמשך. מי התפלל בשדה? רק מי שלא הייתה לו ברירה, מי שעבד בשדה (ברכות פרק ב משנה ד). בעיקר תפילת שחרית (אברהם) ומנחה (יצחק) משום שעבדו מנהג ועד השקיעה. אבל כשחזרו לפנות ערב למקום ישוב, הקפידו להתפלל בבית כיעקב (שוב, דווקא ערבית שהיא להלכה רשות). ראה אבות דרבי נתן הוספה ב נוסח א: אדם בא ממלאכתו בערב, אל יאמר אלך לביתי אוכל קמעה ואשתה קמעה ואישן קמעה ואח"כ אקרא קריאת שמע ואתפלל. ואנסתו שינה ונמצא בטל מקריאת שמע ומן התפילה. אלא כיון שבא אדם ממלאכתו ילך לביתו. אם היה רגיל לקראות - קורא, לשנות - שונה ואח"כ קורא קריאת שמע ומתפלל. וילך לביתו ויאכל פתו וישן".

⁹ מחלוקת חכמים ורבן גמליאל שהתחילה בתפילת ראש השנה שברכותיה מרובות ואין האנשים בקיאים בה, גולשת במהלך הסוגיה בגמרא שם לתפילות כל ימות השנה. והרבו הראשונים לדון בסוגיה זו, בפרט בשיטת רבן גמליאל, שמשמע בגמרא שהלכה כמותו, לפיה שליח הציבור מוציא את הציבור ידי חובתו וכל תפילת היחיד איננה אלא כדי לתת לשליח הציבור זמן שיסדיר את תפילתו: מתי פוטר רבן גמליאל ואת מי. ראה למשל דברי הרשב"א: "לא פטר רבן גמליאל אלא עם שבשדות דאניסי - פירוש, לא פטר אותן שלא באו לבית הכנסת ולא שמעו סדר הברכות מפי שליח ציבור, אלא אותן שבשדות. אבל עם שבעיר דלא אניסי ולא אתו לבי כנישתא, לא מפיך להו שליחא דציבורא. ומכל מקום, אותן שהיו בבית הכנסת פטר כיון דשמעו מפי שליח ציבור וכדאמר ליה ל"ג לדברין מפני מה צבור מתפללין דאלמא לדברי ר"ג אין צבור צריכין להתפלל כלל אלא כדי שיסדיר שליח ציבור את תפילתו". בקצרה, שליח הציבור פוטר את אלה שלא יכולים לבוא וכן את אלה שבאו ואינם בקיאים (או אפילו בקיאים וטעו). אבל אין הוא מוציא ידי חובה את אלה שגרים בעיר ונתעצלו לבוא לבית הכנסת. מה שחשוב לענייננו, הוא הביטוי "עם שבשדות". תפילת יעקב פוטר את תפילת יצחק ומסוככת עליה. העיקר הוא המרכז, בבית במקום ישוב. ממנו מוקרנת התפילה לטבע ולשדות. ועדיין, מי עמ' 2 מתוך 3

ברכות דף לד עמוד ב

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות, שנאמר: "וְכִי־יִפְתָּח־לְךָ בַּעֲלֵיתָהּ נֶגֶד יְרוּשָׁלַם" (דניאל ו' יא). אמר רב כהנא: חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. רש"י: חלונות - שגורמין לו שיכוין לבו, שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע. דמצלי בבקתא - בבקעה, שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך, ולבו נשבר.¹⁰

זוהר כרך ב (שמות) פרשת בא דף לט עמוד ב

"וּיֵצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בַּשָּׂדֶה לַפְנוֹת עֶרְבִי" - וכי לא הוה ליה ביתא או מקום אחר להתפלל? אלא אותה השדה היה אשר קנה אברהם סמוך למערה דכתיב (שם כג) השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת ובשעתא דהוה יצחק עאל גביה חמא שכינתא עליה וסליק ריחין עלאין קדישין ובגיני כך הוה מצלי תמן וקבעיה לצלותיה.¹¹

שבת שלום ומברכים
מחלקי המים

מים אחרונים: ראה מדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרק כד סג: "וּיֵצֵא יִצְחָק. מחברון: לשוח בשדה לפנות ערב. להתפלל לפני בוראו שהיה מוראו תמיד על פניו שלא ינסהו. לפיכך הוסיף על מעשה אביו, שאביו היה מתפלל בבקר לבד, וזה הוסיף וקבע תפילת המנחה". יצחק מוסיף תפילה בגלל שהוא מפחד ומבקש מהקב"ה שלא יעמיד אותו בניסיונות נוספים. הקשר לסוף פרשת וירא, העקידה, ולפרשת חיי שרה הוא ברור (ראה דברינו [חיי שרה - מחיר העקידה](#) בפרשה זו). מה הקשר למנחה? האם העקידה הייתה בשעת המנחה? קשר לאליהו בהר הכרמל?

שבשדה ויודע להתפלל, יכול ואף חייב כמובן. אבל יוצא ידי חובתו בתפילת אנשי העיר שמתפללים ב"בית" - בבית הכנסת. ראה "העם שבשדות" גם לעניין קבלת שבת, מסכת שבת דף לה ע"ב: "תנו רבנן, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות, שניה - להבטיל עיר וחנויות, שלישית - להדליק את הנר וכו'". ראה שם.
¹⁰ ראה טור אורח חיים סימן צ וכן בשו"ע שם שפסק בעקבות גמרא זו: "לא יתפלל במקום פרוץ כמו בשדה, מפני שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר". ומה לגבי עובדי דרכים? ראה קיצור שולחן ערוך סימן יח סעיף ח: "לא יתפלל במקום פרוץ כגון בשדה, מפני שכשהוא במקום צניעות, חלה עליו אימת המלך, ולבו נשבר ונכנע. ואם הוא בדרך מותר לו להתפלל בשדה, ואם אפשר לו, יתפלל בין האילנות". אז מה קבלנו כעת? לא רק שהעיר - הבית מתפללים עבור העם שבשדות, אלא שאסור להתפלל בשדה, לפחות לכתחילה, ויש לעשות כל מאמץ להגיע למקום ישוב ולהתפלל שם. ואם כבר בשדה, אז במקום הכי סגור שניתן, "בין האילנות" שהוא דמוי בית. ראה ר' יוסי שנכנס להתפלל בחורבה כשהיה בדרך וסיכן את עצמו (ברכות ג ע"א). ומה נעשה עם "לשוח בשדה" של יצחק? ראה תוספות בגמרא בברכות שם ששואל איך נסדיר את אמירתו של רב כהנא "חציף עלי מאן דמצלי בבקתא" עם יציאתו של יצחק לשוח בשדה? והוא מתרץ שהשדה שהתפלל בו יצחק היה בעצם הר המוריה (ראה רש"י חולין בהערה 5 לעיל שבעצם שלושת האבות התפללו באותו מקום - הר המוריה - וההבדל הוא רק בשם שקראו לו). אבל אפשר גם ללכת בדרך "פשוטו של מדרש" שיצחק התפלל בשדה ואכן זה החידוש של יעקב שהעביר את התפילה לבית ומאז שנבנה בית המקדש ואחריו בתי כנסת, הלכה ונחלשה שיטת יצחק. אבל על יצחק עצמו, אין להקשות.
¹¹ וראה גם תיקוני זוהר תקונא שתין ותשע דף קא עמוד א: "וּיֵצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בַּשָּׂדֶה לַפְנוֹת עֶרְבִי - נפק לגבה לחקלא בגין דאתמר בה: מי יתנני במדבר מלון אורחים". הקבלה, ובעקבותיה החסידות, הוציאה את התפילה חזרה לטבע וחיידה את שיטת יצחק אבינו "לשוח בשדה", אם ביחיד ואם במנין: "חקל תפוחין קדישין", תפילת קבלת שבת בצפת של האר"י ותלמידיו שיצאו לבקעה ועוד. הנושא הוא מקיף ורחב ואין אנו בקיאים בו, מה גם שהיריעה הולכת וצרה. שים לב לסימוכין של הזוהר, לא רק מיצחק, אלא גם מירמיהו שרוצה לברוח למדבר "מי יתנני במדבר מלון אורחים". זאת ועוד, אפילו הביטוי "העם שבשדות" הופך בחסידות את פניו ומשנה כיוון לגמרי. ראה ספרו של הרב זוין, סיפורי חסידים, הוצאת בית הלל ירושלים, עמ' 5-74, הסיפור על החסיד שנסע לבעש"ט ליום הכיפורים ולא הגיע ונאלץ לעשות את יום הכיפורים בשדה. וכשהגיע במוצאי יום הכיפורים למזמבז, עירו של הבעש"ט, קדמו הבעש"ט ואמר לו: "דע לך שמן השמים עכבון, כי היית צריך בתפילתך להעלות את תפילת העם שבשדות". סיפור זה מופיע גם בספרו של פנחס שדה, סיפורי הבעש"ט, כרתא, 1987, עמוד 177. ואולי הדברים קשורים ל"שירת העשבים" וכל מה שכרוך בתפילה בטבע ועם הטבע. כל המאיר עינינו בסוגיה קבלית/חסידית זו יבורך.